

DU LỊCH CỘNG ĐỒNG NGHỆ AN

THỰC TRẠNG, KHÓ KHĂN VÀ GIẢI PHÁP

■ Nguyễn Hữu Bắc

Chủ tịch Hệ thống Du lịch PhucGroup

Khu vực miền Tây tỉnh Nghệ An bao gồm 11 huyện miền núi, trong đó 5 huyện vùng cao Kỳ Sơn, Tương Dương, Con Cuông, Quế Phong, Quỳnh Châu và 6 huyện miền núi Quỳnh Hợp, Nghĩa Đàn, Thị xã Thái Hòa, Tân Kỳ, Anh Sơn, Thanh Chương, với diện tích gần 1,4 triệu ha, chiếm 84% diện tích toàn tỉnh. Với 8 dân tộc cùng chung sống: Kinh, Thái, Thổ, Mông, Khơ Mú, Ô Đu, Đan Lai, Tày pọng còn gìn giữ được nhiều nét văn hóa truyền thống đặc sắc, miền Tây Nghệ An được xác định là địa bàn chiến lược đặc biệt quan trọng về kinh tế - xã hội, an ninh và đối ngoại của tỉnh Nghệ An và khu vực Bắc Trung bộ.

Đây cũng là địa bàn có diện tích rừng nguyên sinh rất lớn, vùng bảo tồn thiên nhiên còn giữ được vẻ hoang sơ, có thảm thực vật phong phú, đa dạng và nhiều loại động vật quý hiếm, là yếu tố quan trọng để phát triển du lịch sinh thái, bao gồm: Vườn Quốc gia Pù Mát với diện tích hơn 94.000ha, Khu Bảo tồn thiên nhiên Pù Huống, Pù Hoạt gần 83.000ha. Năm 2007, miền Tây Nghệ An được tổ chức UNESCO công nhận là Khu Dự trữ sinh quyển (DTSQ) thế giới. Ở đây có nhiều hang động, thác nước đẹp, hấp dẫn khách du lịch

như thác Kèm (Con Cuông), thác Xao Va, thác 7 tầng (Quế Phong), Hang Bua, hang Thắm Ồm (Quỳnh Châu)... Ngoài ra trong vùng còn có nhiều hồ đập, sông suối vừa có tác dụng điều hòa khí hậu, môi trường sinh thái vừa tạo cảnh quan thiên nhiên hấp dẫn khách du lịch. Đó là những nguồn tài nguyên quan trọng cho sự định hướng phát triển sản phẩm du lịch cộng đồng.

Việc phát triển du lịch cộng đồng vừa giúp bảo tồn phát huy bản sắc văn hóa dân tộc, vừa góp phần phát triển kinh tế địa phương, cải thiện sinh kế cho đồng bào, đồng thời mang lại những trải nghiệm sâu sắc cho du khách. Với mô hình du lịch này, khách du lịch sẽ được tham quan những danh lam thắng cảnh nổi tiếng, khám phá các làng dệt thổ cẩm, trải nghiệm công việc dệt vải, ngắm các sản phẩm thổ cẩm địa phương, thưởng thức các món ăn dân tộc và ngủ lại nhà sàn đón bình minh... Ngoài ra, du khách còn được thưởng thức các tiết mục văn nghệ đặc sắc, các điệu dân ca dân vũ của đồng bào dân tộc trong các trang phục truyền thống rực rỡ, được trải nghiệm các hoạt động văn hóa cộng đồng: tham gia các điệu dân vũ, khắc luống, cồng chiêng, nhảy sạp... các lễ nghi truyền thống: cưới hỏi, làm vía..., các lễ hội đầu năm... Du khách cũng được trải nghiệm các hoạt động lao động sản xuất của địa phương như gặt lúa, hái cam, thi cấy, tham quan hội chợ phiên, làm các loại bánh, các món ăn truyền thống.....

Du lịch cộng đồng tại bản Khe Rạn, Con Cuông

Trong giai đoạn 2010-2018, du lịch cộng đồng gắn với sinh thái và văn hóa tại các huyện như Con Cuông, Tương Dương, Quỳnh Châu, Quế Phong, Tân Kỳ... đã được biết đến và bước đầu phát triển. Tuy nhiên, số lượng du khách và doanh thu từ hoạt động này vẫn chưa nhiều như kỳ vọng cũng như khi so sánh về lợi thế từ các tài nguyên du lịch.

Những địa chỉ như Bản Nưa xã Yên Khê, bản Khe Rạn, xã Bồng Khê, huyện Con Cuông; du lịch động đồng Khe Cór, xã Tam Đình, huyện Tương Dương; bản Hoa Tiến, xã Châu Tiến, huyện Quỳnh Châu; bản Na Sái, xã Hạnh Dịch, huyện Quế Phong... đã lan tỏa và quảng bá sản phẩm du lịch cộng đồng xứ Nghệ đến du khách trong và ngoài nước.

Theo con số thống kê về du lịch cộng đồng tại huyện Con Cuông: Năm 2017, số lượt khách đạt 31.000, tăng gần gấp 2 lần so với năm 2016 và thu hút được khách du lịch nước ngoài nhiều hơn, mang về tổng doanh thu hơn 8,5 tỷ đồng. Năm 2018, lượt khách tham quan tăng 34,5% so với năm 2017 và năm 2019

tăng 12,7% so với năm 2018. Số lượt khách ngày một gia tăng, nhưng tỷ trọng khách quốc tế đến tham quan trải nghiệm hàng năm vẫn chỉ chiếm tầm 2-3%, chưa thực sự bứt phá và thu hút được khách quốc tế. Tuy số lượt khách đến với Con Cuông ngày một tăng nhưng thời gian lưu trú của khách rất ít: lưu trú một ngày chiếm 38,5%; 2-3 ngày chiếm 47,2% và trên 3 ngày chỉ chiếm 14,3%. Việc thiếu vắng lượng khách quốc tế hoặc thiếu đa dạng sản phẩm không chỉ riêng ở huyện Con Cuông mà đang là tình trạng chung của du lịch cộng đồng Nghệ An.

Nhìn chung, dù được mạnh mẽ từ những năm 2000, các điểm đến đều được quy hoạch và thường xuyên nhận được hỗ trợ từ các dự án như JICA, dự án GEF SPG (Quỹ môi trường toàn cầu), các đề tài khoa học về phát triển du lịch cộng đồng gắn với xóa đói giảm nghèo của UBND Tỉnh Nghệ An... song người dân nói chung và các hợp tác xã du lịch cộng đồng nói riêng vẫn chậm chuyển biến trong công tác quảng bá, cách thức quảng bá mời gọi du khách, sản phẩm dịch vụ đơn điệu, hạ tầng còn hạn chế, chưa có nhà đầu tư tầm cỡ nên vẫn chưa giữ chân được du khách. Nhiều gia đình đang kinh doanh theo kiểu tự phát, nhỏ lẻ và số lượng nguồn nhân lực địa phương cơ bản chưa được đào tạo về nghề phục vụ du lịch. Cho nên khó đáp ứng được nhu cầu khách du lịch, chậm trong xử

lý các tình huống phát sinh. Đặc biệt, khả năng giao tiếp với khách quốc tế cực kỳ hạn chế.

Miền Tây Nghệ An rất nhiều cảnh quan tự nhiên xinh đẹp, văn hóa các dân tộc đặc sắc, ẩm thực đa dạng, con người thân thiện hiếu khách nhưng hệ thống giao thông gắn kết các điểm du lịch còn nhiều khó khăn. Nhiều tuyến đường đến các danh thắng chỉ phù hợp các dòng xe dưới 29 chỗ như đường vào Khe Kèm, Pha Lại hay vào thác 7 Tầng huyện Quế Phong. Đó là điều bất lợi với các tour du lịch thông qua doanh nghiệp lữ hành tổ chức. Ngoài ra, chúng ta gần như không có các trạm dừng chân, cây xăng du lịch hay các điểm bán hàng lưu niệm, quảng bá sản phẩm truyền thống của địa phương. Từ năm 2021, tuyến du lịch Quốc lộ 7A có sự thay đổi khi điểm dừng chân rừng Săng Lê huyện Tương Dương, được UBND huyện phối hợp với Quỹ môi trường toàn cầu xây dựng điểm dừng chân với không gian đậm đà bản sắc bản địa, khu vực đỗ xe và vệ sinh rộng rãi, có không gian trưng bày giới thiệu, bán các sản phẩm lưu niệm, sản phẩm OCCOP địa phương.

Tính đến năm 2022, miền Tây Nghệ An mới duy nhất có 1 khách sạn 4 sao: Mường Thanh Con Cuông với hơn 145 phòng nghỉ, không có khách sạn 3 sao và hơn 40 nhà nghỉ với các sức chứa nhỏ, mới ban đầu đáp ứng nhu cầu cơ bản. Cùng với đó là các homestay đã và đang được các hộ gia đình đầu tư xây dựng như ở bản Nura, Khe Rạn, Thanh Đào ở huyện Con Cuông; bản Khe Cỏ, huyện Tương Dương; bản Na Sái và Cọ Muồng huyện Quế Phong; bản Hoa Tiến, huyện Quỳnh Châu... Cũng là cơ hội cho du khách trải nghiệm nhưng số lượng khá hạn chế. Hiện nay, các homestay đều kết hợp sản phẩm nghỉ đêm cùng ăn uống, khám phá ẩm thực và các chương trình giao lưu văn nghệ, đốt lửa trại. Nhân lực trong công tác hướng dẫn du lịch, giới thiệu điểm tham quan chưa được đào tạo chuyên sâu. Do vậy, chưa làm nổi bật được ý nghĩa các điểm đến của di tích, danh thắng cũng như chiều sâu văn hóa bản địa cho du khách. Hoạt động xúc tiến quảng bá thụ động, nhiều khi trông chờ các cơ quan nhà nước cùng với sản phẩm chưa đa dạng nên đang vô cùng khó khăn trong việc thu hút khách du lịch mới cũng như để níu kéo sự quay lại của những du khách đã trải nghiệm.

Như vậy, xứ Nghệ nói chung và miền Tây Nghệ An nói riêng mang trong mình những giá trị tài nguyên to lớn để phát triển sản phẩm du lịch cộng đồng. Song để sớm biến những lợi thế cạnh tranh

Du lịch cộng đồng tại bản Nura, Con Cuông

thành giá trị thực tiễn cho phát triển kinh tế - xã hội của các địa phương, chúng ta cần:

Nâng cao chất lượng nguồn nhân lực: Để phát triển du lịch cộng đồng, cộng đồng địa phương đóng vai trò vô cùng quan trọng. Đây là yếu tố quyết định sự hình thành và thành công của loại du lịch này. Do vậy, cần phải huy động cộng đồng địa phương tham gia vào các hoạt động du lịch và bảo tồn các giá trị văn hóa của địa phương. Các cơ quan quản lý nhà nước về du lịch của địa phương, Ban quản lý du lịch cộng đồng của các làng bản cần thường xuyên tổ chức các lớp học nâng cao trình độ tay nghề, các chuyến tham quan học tập, giao lưu cho các cá nhân, tập thể làm du lịch; Hướng dẫn cung cấp kiến thức một cách đầy đủ và đồng bộ về văn hóa bản địa và về du lịch cộng đồng cho người dân địa phương; Đào tạo kỹ năng tiếp đón và phục vụ khách du lịch như cách giao tiếp, thái độ, hành động đón tiếp; Đào tạo người dân tìm hiểu thị hiếu của khách du lịch, đặc biệt là khách nước ngoài; Đào tạo về cách nắm bắt thị trường, phân tích thị trường, xây dựng hoàn thiện sản phẩm đáp ứng khách du lịch; Đào tạo nâng cao trình độ ngoại ngữ cho người dân địa phương nhằm tạo điều kiện để họ có thể giao tiếp với khách nước ngoài; Đào tạo công tác xúc tiến, quảng bá du lịch sinh thái kết hợp du lịch cộng đồng.

Nâng cao nhận thức về vai trò, giá trị của du lịch cộng đồng cho cư dân bản địa. Đặc biệt, chú trọng việc tuyên truyền phát triển kinh tế du lịch gắn với bảo vệ rừng và phát triển bền vững.

Tăng cường công tác xúc tiến quảng bá bằng đa dạng các hình thức. Ngoài việc quảng bá thông qua báo chí, truyền thông. Các địa phương nên đẩy mạnh việc xây dựng hình ảnh qua các trang mạng xã hội, nhất là facebook. Xây dựng các hội, nhóm, các trang điểm đến, Review về các dịch vụ của du lịch cộng đồng Nghệ An. Các địa phương có du lịch cộng đồng đầu tư xây dựng các trang tin điện tử của mình nhằm giới thiệu tổng quan, cung cấp các thông tin dịch vụ, số đường dây nóng tư vấn và giải quyết các phát sinh của khách du lịch kịp thời cũng như cập nhật kịp thời, nóng bỏng các sự kiện liên quan.

Mặt khác, có thể kết hợp cùng các doanh nghiệp lữ hành lớn tổ chức các Famtrip, Fresstrip để lan tỏa, quảng bá điểm đến; xây dựng các kênh Youtube trải

nghiệm hoặc kết nối cùng Hội nhà báo Nghệ An, Hội Nghệ sĩ nhiếp ảnh Việt Nam tổ chức các cuộc thi ảnh du lịch, liên kết các trại sáng tác văn học nghệ thuật để lan tỏa hình ảnh của du lịch cộng đồng qua lăng kính của các tác phẩm này. UBND các địa phương cũng như ngành văn hóa thông tin hay ban quản lý các Hợp tác xã, các điểm đến, các trạm dừng chân thường xuyên giao lưu, chia sẻ kinh nghiệm cũng như hợp tác truyền thông để học hỏi cách thức xây dựng sản phẩm, bán và đón khách du lịch. Sản phẩm phải khác biệt, đặc sắc và mang tính duy nhất của từng điểm đến. Nếu không, sự đồng nhất hơn khác biệt của các địa phương sẽ tạo ra những sản phẩm nhàm chán, tương tự nhau.

Kêu gọi đầu tư cho phát triển du lịch phải gắn với bảo tồn bản sắc văn hóa: Chúng ta cần có phương án kêu gọi đầu tư hợp lý, rõ ràng, khoa học phù hợp với các quy hoạch được phê duyệt với các nguồn vốn khác nhau. Ưu tiên phát triển các dự án có ý nghĩa cộng đồng như đường giao thông, bãi đậu xe, khu vực xử lý chất thải hay nhà sinh hoạt cộng đồng... Chính quyền địa phương cần nỗ lực tranh thủ nguồn vốn xã hội hóa từ các doanh nghiệp, nhất là các doanh nghiệp lữ hành lớn, có nguồn lực khai thác liên kết trong chuỗi điểm đến của tour du lịch cũng như hỗ trợ, hợp tác đầu tư vào một số công đoạn như sản xuất sản phẩm thủ công; chế biến ẩm thực, văn nghệ cộng đồng.

Bên cạnh đó, chúng ta chú trọng đến hệ thống các dịch vụ hậu cần du lịch của điểm đến như nhà vệ sinh công cộng, các trạm y tế, khu vực mua bán sản phẩm bản địa, khu vực trải nghiệm kết hợp chăm sóc sức khỏe như tắm khoáng, ngâm tắm thuốc lá cổ truyền; định hình và thống nhất sản phẩm lưu niệm đặc trưng của mỗi điểm đến.